

NÁSTIN ODĚVŮ V ČÍNĚ V DOBĚ PANOVÁNÍ DYNASTIE MING (1368-1644)

Ing. Martina Hřibová, Ph.D.

Oficiální oděvy mužů

General Zhu Yuanzhang, první císař z dynastie Ming, vládl z Hongwu. Původně dvůr a vláda sídlil v Nanjingu na jihu, jelikož to bylo dále od Mongolů. Třetí císař r. 1421 přestěhoval sídelní město do Pekingu a začal přestavovat město jako součást obrany severu. Císař Hongwu vládl 30 let, během kterých položil základy Zakázaného města, opevnil severní hranici a zvětšil území Číny připojením Mandžuska a Koree. Mongolové pokračovali v útocích a r. 1449 zajali vládnoucího císaře a zaútočili na Peking. Nicméně mingské armádě se podařilo Mongoly porazit a dokonce je přesvědčit, že bude výhodné žít v míru. Země se tak stabilizovala a Číňané tak mohli obnovit své tradice.

V nestabilním období na počátku dynastie Ming Číňané nosili upnuté mongolské oděvy stejně jako v předchozí éře Yuan. Nicméně císař Hongwu se snažil zmenšit vliv Mongolů zdůrazňováním nutnosti návratu zvyků a oděvů dřívějších dynastií, zejména Han, Tang a Song. Některé pokyny ohledně oděvů byly vydány v třetím, šestnáctém a znovu v dvacátém čtvrtém roce jeho vlády (1391). Vydání (1587) *Da ming hui dian* (stanov dynastie) císařem Wanli začlenilo změny provedené v průběhu vlády císařů Yongla (1402-24) a Jiajinga (1521-67).

Oděv císaře

Oblečení císaře se rozlišovalo na pět hlavních skupin: ceremoniální, kožené válečné, běžné válečné, společenské a běžné ošacení.

Ceremoniální šat

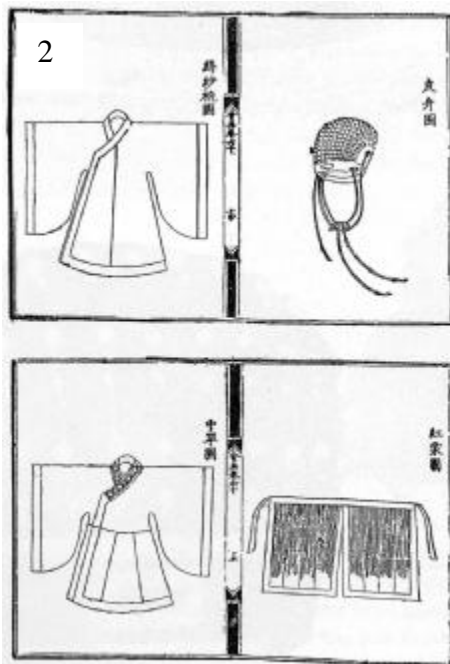
Zvaný *gun mian* se nosil v průběhů obětních rituálů Nebi a Zemi v chrámech, v císařském rodovém chrámu, v prvním dni lunárního nového roku a o letním slunovratu (obr. 1). Při těchto příležitostech měl císař na hlavě plochý klobouk z černého hedvábí lemovaný červenou zavázaný pod bradou. Obdobný nosili císaři v předchozí dynastii Han. Dvanáct řetězců z bílého nefritu bylo pověšeno vpředu a vzadu, aby chránilo obličej. (Číslo 12 je považováno za nebeské, příznivé). Černý hedvábný „kabátec“ s širokými rukávy sahající na boky se zapínal na pravou stranu a byl lemovaný a zdobený na rukávech draky a bažanty. Ke kabátci byla přišita žlutá sukně ze sedmi dílů (*shang*). Pod tím byla spodní róba s páskem kolem krku zdobeným symbolem *fu* (velké S hlavami k sobě).

Dvanáct Symbolů Císařské Autority, jež se poprvé objevily na obětním oděvu dynastie Zhou a poté i Han (206 přnl.-220 n.l), byly umístěny na vnějším „kabátci“ a sukni. Pouze císař mohl nosit všech 12 symbolů, které symbolizovaly kosmickou hodnotu a stanovovaly císaře Vládcem Vesmíru. Do oděvu bylo vetkaných těchto 6 symbolů: slunce na levém rameni a měsíc na pravém, seskupení sedmi hvězd Velkého draka nad horami na zádech, a drak a bažanti na obou rukávech. Na tylové sukni bylo hedvábím vyšito druhých 6 symbolů. Všechny se objevovaly v párech a společně vytvářely 4 řady: obětní pohár, vodní tráva, zrna prosa, plamen, obětní sekyra a symbol *fu*, znázorňující síly dobra a zla.

Kožený opasek s nefritovými destičkami byl protažený dlouhým rovným plátem zvaným *bi xi* (někdy překládáno jako „kryt kolen“). *Bi xi* byl ze žlutého tylu vyšívaného vzory zlatých draků a plamenů a nosil se vpředu na sukni od pasu ke kolenům. Slavnostní šat byl doplněn botami s dřevěnou podrážkou a zvednutou špičkou rozpuštěnou uprostřed.

Popsaný oděv se tradoval již od dynastie Zhou a zahrnoval části oblečení z dynastie Han.

Kožená zbroj

Koženou zbroj císař oblékal na audience prvního a patnáctého dne lunárního měsíce, při prohlášeních a když přijímal vyslance a dary z ciziny. Název je odvozen od čepice zvané *pi ban*, původně vyrobené z kůže bílého soba, ale od dynastií Sui a Tang z propleteného ratanu potaženého tylem. (obr. 2, 3). Císařská verze měla 12 vrcholků, princova 9. Róba měla velmi široké rukávy a zapínala se vpravo. Nosila se přes nabíranou sukni staženou koženým opaskem s *bi xi* a stužkami. Pod tím byla vnitřní roba, jejíž pásek kolem krku byl ozdobeným symbolem *fu*.

Běžná zbroj

Tuto zbroj císař nosil na válečných výpravách. Stříhově se nelišila od tzv. kožené zbroje, ovšem byla z tmavě červeného tylu oblečeného přes sukni v jiném odstínu červené. Boty byly též červené. Přilba měla 12 vrcholků.

Společenské oblečení

Při společenských příležitostech (s dvořany a hosnostáři) císař používal tmavý oděv se znaky slunce a měsíce na ramenou, medailony s draky vpředu, čtverci s draky na zádech. Široké lemy, kontrastní límce a strany zapínání, a rukávy byly vyšívány celkem 189 draky. K robě patřila černá hedvábná čepice s 12 vrcholky, zdobená zlatou přízí a nefrity. K hlavě se připevňovala zlatou jehlicí. (obr.4).

Tmavá róba se oblékala přes spodní oděv zvaný *shen yi*, jehož původ se datuje do dynastie Zhou a který dynastie Han a Song používaly jak při obětních ceremoniálech, tak při společenských příležitostech. *Shen yi* měl rovný výstřih, zapínaný vpravo, dlouhé rukávy zakončené úzkou manžetou a sukni s klíny všitou do švu v pase. Celkově se tento kus šil z 12 dílů.

Běžný šat

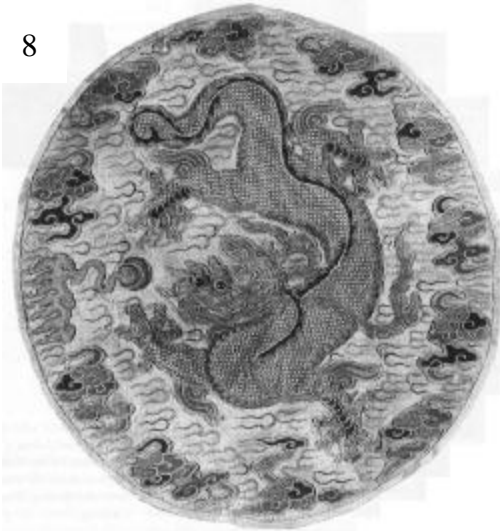
Při neformálních příležitostech císař oblékal žlutou róbu s kulatým výstřihem, dlouhé rukávy s úzkými manžetami. Čtyři medailony se zlatě vyšitými draky byly umístěny na hrudi, zádech a obou ramenou. (obr. 5). Róbu stahoval kožený opasek s nefritovými destičkami. Císař měl kožené vysoké boty. Pokrývka hlavy se skládala ze dvou kopulí z černého tylu a dvou zezadu vyčuhujících křídel. Viz. obr. 6. Císař také nosil korunu podobného tvaru vyrobenou ze zlaté síťky zdobenou profily dvou draků pronásledujících hořící perlu (obr. 7).

Vývoj dračích rób

Róby s draky se poprvé objevují za dynastie Tang a po té Song. Byli to Mongolové Yuanské dynastie, kdo zavedli použití dračích oděvů a proto je dynastie Ming nepřijala oficiálně. Ovšem dračí róby byly rozšířené, jak lze usoudit podle dochovaných zpráv. Byly určeny jako běžné nebo neformální oblečení a také pro níže postavené šlechtice a hodnostáře. Portrét prvního Mingského císaře jej zobrazuje ve stejném oblečení jako nosili Yuan hodnostáři - žlutý šat s dvěma draky, hlava prvního na hrudi a tělo táhnoucí se na levé rameno, ocas končí až na zádech. Hlava druhého draka je na zádech, ocas se objevuje na pravém rameni a vytváří velký límec. Kolem sukne je vodorovný pruh s párem draků. Hlavy draků v horní části oděvu jsou

8

9

otočené anface (čelem), což byl znak císařů a jeho nejoblíbenějších dvořanů. Ostatní dvořané a hodnostáři mohli mít jen draky z profilu.

Draci svinutí v medailonu – vzor, který zanikl v Yaunské dynastii, byl obnoven r. 1405 oficiálním prohlášením, že „běžné odění“ pro císaře by mělo být žluté s zlatými dračími medailony na obou ramenou a na hrudi a zádech (obr. 8). Je znám portrét císaře Hongwu v oděvu s těmito čtyřmi medailony. Císařův syn a vnuci též mají

medailony na červených oděvech. Po té, za vlády císaře Xuande (1424-35) se nosilo 12 velkých medailonů: 4 na horní části jako doposud plus 4 na sukni, vpředu, vzadu a po stranách a jeden předu a druhý vzadu na obou rukávech.

Za vlády císaře Tianshun (1457-64) nastala změna – 8 medailonů bylo na svrchním šatu a 4 na spodní róbě. Byly umístěny 4 na horní části těla, dva vpředu a vzadu na sukni svisle. Poslední čtyři byly na spodním šatu na bocích v páru svisle. Dvanáct symbolů bývalo také umístěno na šatech s medailony (obr. 9), což bylo zavedeno císařem Zhengtongem (1435-49). Císař Wanli (1572-1620) měl všech 12 medailonů na svrchním oděvu, čtyři nahoře, dva vpředu a vzadu a poslední dva na bocích sukně.

Oděvy šlechticů a hodnostářů

Císaři a jejich synové měli několik stylů rób a časem se vracely i další druhy dračích svrchníků mezi šlechtu a hodnostáře. Draci s pěti drápy známí jako *long* byly vyhrazeny císaři a jeho synům s císařovnou, dalším vysoce postaveným knížatům a těm šlechticům a hodnostářům, které chtěl císař odměnit. Mang (draci se čtyřmi drápy) nosili knížata, šlechtici a ti, kteří získali vyšší postavení na dvoře a císařské domácnosti. Mang byly také uděleny jako reprezentativní ošacení hlavním dvořanům a vysokým hodnostářům. Na počátku své vlády císař Yogle zavedl zvyk dávat dračí róby národům platícím tribut a nebo jako úplatek za neútočení. Výsledky byly rozmanité. Třeba jeden mongolský náčelník jich několik přijal, ale s nájezdy nepřestal.

Obvyklá forma dračí róby měla kulatý výstřih zapínaný vpravo, padala rovně dolů a měla dva hlavní draky vpředu a vzadu přerůstající přes ramena (obr. 10) a později též dolů po rukávech. Důležitější a proto vyhledávanější styl měl dva draky na hrudi a zádech a další dva na rukávech a dole na lemu sukně měl pruh s páry menších draků (obr. 11, příloha A,B,C). Na výšivkách se dole kroutily vlny a ve středu mezi draky se z vln tyčila hora. Z počátku byly róby tmavé a barvy pozadí lemu vyjadřovaly status (žlutý pro nejvyšší a červená pro zbytek), ale později byly lemy ve stejné barvě jako oděv, často v červené, dynastické barvě. Ovšem nosily se i oděvy jiných barev. Císařští tělesní strážci v průvodech měli zelenou, černou a bílou a nejdůležitější z eunuchů ošetřujících císaře měli černé *mang* róby. Pozdější styl měl švy v pase, kam se vkládala nabíraná sukně.

Na počátku dynastie bylo mnoho oděví z brokátu nebo kesi (jednoho druhu hedvábí) ale později, zejména v časech císaře Wanli, bylo vyšívané většinou saténovým stehem všude, takže hedvábí nebo tyl z hedvábí nebyl vidět. Mnoho lidí a zdrojů bylo vynaloženo na výrobu takového oděvu. Typická róba měla v průměru 250 stehů na cm², celkově více než 6,5 milionu stehů a jeho výroba trvala 8 let. (příloha D). Dračí róby byly velmi populární zejména na počátku 16. stol a mnoho hodnostářů si je objednávalo volně, a ignorovalo nařízení z r.1459,

10

11

kteře toto zakazovalo. Dekret z r.1537 toto zopakoval a tak se úředníci velmi snařili získat od císaře povolení. Několik Mingských dračích rób přeřilo, pravděpodobně proto, že vlastnit jej bylo výsadou a majitelé se proto v nich nechávali pohřbít. Mnoho bylo odvezeno do Tibetu jako dárky a byly přeřity podle tibetského *chuba* stylu rovných rukávů. Další byly přeřity ve štiřlejším stylu Manchu další dynastie, mimo oficiálních červených rób (to bylo totiž považováno za nešťastné).

Oděvy, jeř daroval císař

12

R. 1518 císař Zhengde (1505-21) zavedl zvyk dávat oděvy šlechticům a členům dvora. Každý šat byl vyšíván v závislosti na postavení (třídě) mytickými tvory umístěných stejně jako na dračích róbách. Mnoho menších zvířat bylo ještě na zádech, hrudi a ramenou a na lemu sukně. (obr. 12, příloha E). Podle *Ming Shi* - oficiální historie Mingské dynastie, patřila první třídě *dou niu*, doslovně „volí drak“ – drak se třemi a později čtyřmi drápy s rohy zatočenými dolů stejně jako mají dobytčata v severní Číně a ocasem zakončeným dvěma stočenými. Druhá třída měla *fei yu* – „létající rybu“ ve skutečnosti okřídleného draka s rozvětveným rybím ocasem. (Tyto dva mýtičtí tvorové se neobjevují po konci Mingské dynastie). Třetí třída měla *mang* se čtyřmi drápy. Je ovšem možné, že toto umístění bylo mylné, jelikož *mang* by měl být před *fei yu* a *dou niu*. Čtvrté a páté třídě náležel qilin, na západě běžně, ovšem mylně, označovaný jako jednorožec. Ve skutečnosti to byla stvůra složená z dračí hlavy se dvěma rohy, šupinatým tělem, štiřhlýma nohama a kopyty a huňatým ocasem. Šestá a sedmá třída nosila *bai ze*. Název

původně označoval lva, ale v mingské době značil zcela něco jiného. *Bai ze* měl dračí hlavu s dvěma rohy a obvykle bílé lví tělo, kočičí tlapy a barevný chlupatý ocas.

Oděvy pro další příležitosti

13

Každodenní šat *pao* jednoduchého střiřhu s prostým kulatým výstřiřhem a bočním zapínáním vycházel ze starších vzorů (obr. 13). Rukávy byly dlouhé natolik, že při slavnostních příležitostech kryly ruku. Na obou stranách sukně byly vloženy dva díly zvané *bai* na rozšřiění. K druhému stylu patřila rovná klop límce, zapínání na straně až na boky. V pase byl předem ohnutý opasek s destičkami zdobenými podle postavení. Oděvy byly vyrobeny z 12 metrů hedvábného brokátu nebo jednobarevného damašku a podtrhovaly majitelovu vážnost, bohatství a postavení. Pohyb byl však omezený díky množství látky a také proto, že to bylo vcelku nepraktické oblečení a bylo uzpůsobeno zvláště sedavému řivotu u dvora.

Rozdíly podle tříd byly rozpoznatelné podle těchto detailů: délka róby definovaná podle vzdálenosti od země a šřiřka rukávů. Vysoce postavení úředníci 1. až 4. třídy například nosili červené oděvy s rukávy širokými tři *chi* (*chi* je čínská stopa, tedy 35cm). 5.-7. třídě náleželi tmavě modré a 8. a 9. nosila zelené oděvy. Dokonce i vetkané vzory byly určeny – první úroveň měla velké jednoduché květinové motivy, druhá malé jednoduché květinové vzory, třetí roztroušené květiny, šestá a sedmá byly podobné, jen s trochu menšími seskupeními, zatímco osmá a níže měly jen hladkou látku. Pouřité materiály byly hedvábný brokát, tyl a satén.

Oblečení adeptů připravujících se na zkoušky do státních služeb před tím, než se stanou hodnostáři, bylo stejného střiřhu. Barva byla krémová nebo světle zelená s širokými pruhy modré nebo černé na manžetách, výstřiřhu, *bai* a lemu (obr. 14).

Jako neformální nebo spodní oděv muži nosili *bei zi* – užší šat, jehož přední díly se nepřekládaly přes sebe a zavazovaly se stuřkami na hrudi (příloha F). Mohly být zdobeny draky nebo jinými tvory dle zákonů nebo zcela jinými vzory. Spodní oděv se skládal z tenší hedvábné róby přepásané řerpou v pase, vespod byla krátký kabátec s dlouhými rukávy a volné kalhoty, na které se v zimě ještě oblékaly punčochy ke

14

kotníkům. Černé po kolena vysoké boty z plsti nebo kůže byly vyhrazené císařské rodině a vysokým hodnostářům, adepti a studenti měli černé boty.

Oděv nižších tříd

Normální lidé používali oblečení bavlněné, jelikož kultivace této rostliny byla podporována. V dobách před dynastií Ming bylo běžně rozšířené konopí. Barevná škála byla omezena nařízením, protože 5 základních barev (žlutá, červená, modrá, bílá a černá) bylo vyhrazeno elitě. Zbytek populace mohl nosit barvy složené (hnědá, zelená) nebo světlé odstíny. Použití výšivky na saténu nebo hedvábí bylo také zakázáno, takže oblečení z bavlny bylo zdobeno tištěnými vzory. Řemeslníci, obchodníci a zemědělci neměli dovoleno nosit vysoké boty, takže na severu měli kožené kotníkové boty a na jihu slaměné sandály.

Doplňky

15

Muži nosili vlasy svinuté v uzlu připevněném vlásečkami a černou sítkou ze spletených koňských žíní. Čapka symbolizovala mužnost a tak mladíci při dosažení 20 let obdrželi své čapky při speciálním obřadu (obr.15). Síťovaná čapka se mohla používat samostatně nebo pod další typy pokrývek hlavy. Šlechtici a úředníci nosili *fu tou* na důležitá jednání s přítomností císaře. Od období Sui a Tang toto byla základní oficiální čepice, též

v dynastii Ming. Byla zakulaceného tvaru s dvěma tuhými křídly vzadu, z tylu a nalakovaná. Při všech důležitých událostech se nosila pokrývka hlavy podobného tvaru jako obr. 4 a postavení majitele určoval počet řad vroubků (tab. 1). K méně formální příležitosti se používala černá čtvercová čapka se stužkami visícími vzadu (zvláště úředníci a adepti). Černá tylová nebo saténová šestistranná čapka náležela nižším třídám. Ti si ostatně tento styl uchovali až do ranného 20. století.

Tab.1

Úřednické čapky a destičky na opasku		
třída	čapky	destičky a stuhy
1	7 vrcholů	nefritová destička, stužka s čtyřbarevným motivem mraků a fénixem
2	6 vrcholů	destička z nosorožčího rohu, stužky shodné s 1. třídou
3	5 vrcholů	zlatá destička, stuha s motivy mraků a jeřába
4	4 vrcholy	shodné s 3.třídou
5	3 vrcholy	stříbrná destička, stužka s motivem orla
6-7	2 vrcholy	stříbrná destička, stuha s trojbarevným motivem straky
8-9	1 vrchol	černá rohovinová destička, stuha s dvojbarevným motivem mandarinské kachny

Opasky a přezky

Na rozdíl od opasků Yuanské dynastie, Mingské róby byly stažené tuhými opasky, které odstávaly od těla. Byly vyrobené z kůže, zdobené rohovinovými, nefritovými, zlatými a stříbrnými destičkami a doplněné stužkami a motivy. Destičky označovaly majitelovo postavení a toto bylo jediné předepsané označení na počátku dynastie Ming. Císařský opasek měl větší počet destiček než úřednický. Bylo 5 základních pozic destiček: střední, 2 menší na strany a dvě boční s otvorem vespod na připevnění stužek.

Znaky hodnosti

Znaky hodnosti – *pu zi*, se objevily r. 1391 a byly jediným důležitým oděvním vylepšením mingské konzervativní dynastie. Perské miniatury a čínské dřevoryty zobrazují mongolské šlechtice Yuanské dynastie se čtverci s květinami, ptáky a zvířecími scénami vetkané přímo do látky na hrudi a zádech. Tyto ozdobné čtverce nezobrazovaly postavení, ale Mingský dvůr jimi musel být ovlivněn, když po 20 letech po uchopení moci zavedl znaky příslušnosti.

Císař a jeho synové nosili kulaté medailony zmíněné dříve, s draky o pěti drápech vetkaných nebo vyšítych zlatem a umístěných na hrudi, zádech a obou ramenou. Pozdější typ draka s pěti drápy s velkými jakoby netopýřimi křídly, *ying long* také nosili císaři. Pouze císař a synové mohli mít kruhy, takže nižší

třídy měly znaky čtvercové (lichoběžníkové, pozn. překladatele). Znaky se nosily na hrudi a zádech oděvu *pao* a byly velmi široké, bez výrazných hranic, ale čtverec (lichoběžník) měl horní stranu o 3-6 cm kratší než spodní, tím se totiž zajistilo, že celý obrazec bude vidět a nebude zakryt rukama. Vyšité nebo vetkané znaky byly zvlášť, zatímco brokátové pro níže postavené členy císařské rodiny nebo jako ocenění hodnosti byly vetkané přímo do oděvu na zádech nebo k přednímu švu.

Různí podivní tvorové jako *dou niu* (příloha G), *fei yu* a *mang* byly císařem udělovány vysokým hodnostářům za zásluhy. Bylo jim však zakázáno nosit draka s pěti drápy, pokud jim ho ovšem císař sám neudělil (obr.16). Zeťové, vévodové a hrabata nosili čtverce (lichoběžníky) s vyobrazením *qilina* (příloha H) nebo *bai ze*.

Znaky hodnostářů

Úředníci byli rozděleni do devíti tříd, přičemž vojenská skupina se poznávala podle zvířat (tab. 2) a civilní podle ptactva. Další znaky činovníků v civilních službách patřily cenzorům, strážcům zvyků a základních práv a to konkrétně *xie zhai*, mýtické zvíře s šupinatým tělem a rohem k nabodávání darebáků, což symbolizovalo spravedlnost (příloha CH).

Právo nosit takový znak sice uděloval císař, ale úředníci si je museli nechat vyrobit. Znaky byly vytvořeny zvlášť a teprve pak se našivaly na oděv, pro případ, kdy se nositelovo postavení změnilo.

Tab.2

Znaky civilních i vojenských hodnostářů			
	civilní		vojenští
třída	1391-1527	1527-1644	1391-1644
první	jeřábí nebo zlatí bažanti	jeřáb	lev
druhá		zlatí bažanti	lev
třetí	páv nebo divoká husa	páv	tygr a/nebo leopard
čtvrtá		divoká husa	
pátá	stříbrný bažant	stříbrný bažant	medvěd
šestá	volavka nebo mandarínská kachna	volavka	panter
sedmá		mandarínská kachna	panter
osmá	žluva nebo křepelka či rajský tyranovec	žluva	nosorožec
devátá		křepelka	mořský koník
nezařazení		rajský tyranovec	

16

17

Zpočátku měly některé třídy možnost výběru mezi dvěma tvory, což bylo dáno tím, že znaky byly velice drahé, zvláště bylo-li pozadí vyšito zlatem a tak dočasně jmenování nebo ti, jež jmenování očekávali, mohli nosit buď vyšší nebo nižší znaky. Ovšem úspěch byl cennější než náklady a tak se vždy používal vyšší znak. Možnost volby byla zrušena, když se zjistilo, že ambiciózní úředníci využívají situace. Císař Jiaping vydal r. 1527 nový zákon, kde bylo nařízeno nosit znaky jen své třídy.

Zpočátku se zobrazovali dva opeřenci ve symetrické kompozici připravení k letu (obr.17), ale později jeden seděl na skále či větvi a druhý byl nahoře, letící dolů. Nejprve pozadí tvořila pouze obloha, časem se však přidávají pivoňky a další květiny a na konci dynastie také mnoho symbolů pro štěstí. Některé vojenské znaky zobrazovaly dvě sedící zvířata, jiné jen jedno stojící v heraldické póze na skále.

Císařské slavnostní znaky

Slavnostní kruhy a čtverce byly populární ke konci dynastie, zejména za vlády císaře Wanli. Nosili je rodinní příslušníci a členové domácnosti zvláště při těchto slavnostech: Lunární Nový rok, Slavnosti luceren, Slavnosti dračích lodí, Podzimní slavnost, Chong Yang, Zimní slunovrat, císařské narozeniny a

mnohé další (obr.18). Symboly znaků se vztahovaly k tématu slavnosti stejně jako k přání štěstí a dlouhého života. Obvykle se kombinovaly dva znaky aby se oděv mohl používat při obou příležitostech. Např. tykev na novoročním vzoru mohla mít baldachýn takže se podobala lucerně, což bylo vhodné pro slavnost luceren o 14 dní později (příloha I).

18

stát místo.

Ženské oděvy

Císař mohl mít neomezené množství žen a manželek, ovšem jen jedna mohla být jmenována císařovnou. Císaři si vybírali ženy z dcer níže postavených vojenských hodnostářů a běžných lidí, aby tak předešli možnosti, že manželčini příbuzní z vysokých kruhů by získali příliš velkou moc. Dále aby ženy neměly velký vliv, tak byly izolovány ve svých apartmánech v Zakázaném městě. Žádný muž mimo císaře a eunuchů neměl dovoleno vstoupit do této oblasti, dokonce ani lékaři. Ženy dvora tak byly lapeny jako ptáčci ve zlaté kleci a trávily dny malováním, tkaním a spřádáním pláňů (obr.19).

Císařovnin oděv

Obřadní oděv císařovny byl vyroben z tmavě modrého hedvábí s velmi širokými rukávy téměř tahanými po zemi, rovným zapínáním na pravou stranu a dlouhou sukní. Róba byla zdobena párem bažantů, pruhy s draky dekorovaly výstřih, manžety a lem. (obr. 20). Vyztužený opasek s destičkami posázenými klenoty ležel v pase a visel z něj *bi xi* v barvách ladících k šatu. Postavení bylo znázorněno vyšíváním kolem krku zdobené zlatem a nefritem sahajícím na hrud, což se zvalo *xia pei* a bylo předchůdcem obřadních vest Qingské dynastie. *Xia pei* se nosil od 5.stol pnl, oblíbený byl i v Sui a Tang dynastiích a ženy Mingské císařské rodiny stejně jako hodnostářů jej používaly při slavnostech i méně formálních příležitostech. Viz. tab.3

Vzory na ženském <i>Xia Pei</i> jako znak postavení	
postavení	vzor
císařovna	draci
císařovy konkubíny, ženy princů a princezny	fénixové
ženy vévodů, markýzů, hrabat a hosnostářů 1. a 2. třídy	bažanti
ženy hosnostářů 3. a 4. třídy	pávi
ženy hosnostářů 5. třídy	mandarýnské kachny
ženy hosnostářů 6. a 7. třídy	rajský tyranovec
ženy hosnostářů 8. a 9. třídy	květiny

Při formálních setkáních císařovny nosily červený oděv, který se otvíral ve středu, měl široké rukávy a byl zdobený bažanty a zakončený pruhy s draky. K tomu patřil červený *xia pei*. Méně důležité události jako oslava narozenin oblékaly dlouhou nabíranou sukni s *bei zi* mnoha stylů: některé měly úzké rukávy, jiné široké, ale hlavním znakem bylo otevření ve středu hrudi bez přeložení. Obvykle sahaly do půli lýtek a často měly vysoké rozparky a

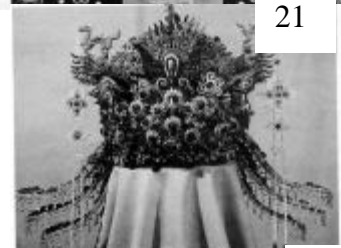
19

20

21

22

používaly se zvláště v chladnějších měsících. Často byly z červeného nebo modrého hedvábí vyšívány motivy draků (příloha J) a oblékaly se přes červenou hedvábnou blůzu s volnými rukávy (příloha K) též zdobenou draky. V zimě bylo *bei zi* z vatovaného hedvábí nebo bavlny.

Koruna fénixe vyrobená z peří ledňáčka, světle modrého emailu, šňůr perel byla zdobena devíti draky, čtyřmi fénixi a 12 květinami. Pro neformální události císařovna nosila korunu s méně fénixi. (obr. 21). Jindy také mohla mít korálovou korunu fénixe a žlutou bohatou róbu z hedvábí nebo tylu s *xia pei* tmavě zeleným vyšívaným vzory zlatých mraků a draků (obr. 22).

Oděvy manželek šlechticů a hodnostářů

Manželky šlechticů a hodnostářů nosily na formální setkání róby s širokými rukávy a bohatou sukni (obr. 23) nebo eventuálně blůzu s volnými rukávy a červený nebo tmavě modrý svrchní oděv s krátkými rukávy. Na šatu byl připojen znak postavení jejich manželů. Nezapomněly na *xia pei* a korunu fénixe. Dračí róby odpovídaly manželově třídě, ovšem hlavní draci byly otočeny opačně, přední přes pravé rameno a zadní přes levé (obr.24).

Neformální ženské oblečení bylo vcelku těsné v porovnání s mužskými protějšky - vesta s velkými rukávy spolu s dlouhou sukni táhnoucí se po zemi (obr.25). Oblíbené byly světlé barvy sukne, která se postupem doby rozšiřovala. V 17. století tak již byla velmi bohatá a na lemu vytvářela bohaté barevné záhyby. Konce šerpy v pase s připojenými malými voňavými váčky spadaly k zemi.

Ženy dvořanů, šlechticů a příslušníků císařské rodiny také nosily upnuté *bei zi* buď bez rukávů, které bylo oblíbenější, jelikož dovoľovalo větší volnost pohybu nebo s rukávy, které se v průběhu doby výrazně zvětšily. Tento oděv byl také používán jako slavnostní šat níže postavených žen. Zdobné pruhy lemovaly přední okraje a manžety. (obr, 26,27).

Neobvyklý styl oděvů sahajících do půli lýtek byl sešitý z kousků různě barevných látek. Zapínal se na boku stejně jako oděvy buddhistických mnichů. Původně byl vzor symetrický a kousky byly

23

24

25

26

27

28

čtvercové, ale později byly velmi nepravidelné a dokonce z různých druhů látek.

Vzhledem k podobnosti s rýžovými poli byl oděv zván *shui tian yi* (oděv rýžového pole). Oblíben ještě i na počátku dynastie Qing.

Spodní oblečení žen se skládalo z páru volných kalhot,

stažených v pase šňůrou a ponožek. Přes hrud' se nosil otevřený živůtek zapínaný buď vpředu na knoflíky nebo vzadu na tkanice (obr. 28). K tomu ženy nosily krátký kabátec vpředu zapínaný na knoflíky, s vysokým límcem.

Bylo mnoho rozdílných účesů, po nejvíce spletení do drdolů pomocí jehlic s drahokamy nebo sítěk. Jestliže byly vlasy krátké tak se mohly připínat umělé drdoly. Šátky na hlavu z černého saténu nebo tylu v létě nosily jak dívky, tak starší ženy

Znaky hodností

29

Císařovna a vysoce postavené šlechtičny jako manželky následníků nosily čtvercové znaky s fénixi nebo *feng huang*, mýtickými ptáky. Fénix byl pokládán za krále ptáků, který se objevuje pouze v časech míru a hojnosti. Byl zobrazován se slepičí hlavou, hadím tělem, želvími zády a dlouhým vlnitým ocasem. Lidé jej považovali za božského ptáka schopného letěn do nebes, produkt slunce nebo ohně a často jej znázorňovali hledícího do slunce.

Opeřenci bývali obvykle v párech, přičemž jeden (*feng*) s dlouhým zubatým ocasem zastupoval ženskost a druhý (*huang*) s kroučící se chocholkou reprezentoval mužskost. (příloha L). Méně významné princezny měly menší ženské fénixe zvané *luan* na květinovém pozadí. Ženy šlechticů a princezny mimo přímý okruh císařovy rodiny nosily bažanty, ženy civilních i vojenských hodnostářů směly mít jen znaky odpovídající manželovu postavení. (obr. 29, příloha M)

Obuv

Kult ovazování nohou aby byly co nejmenší byl již v tomto období v Číně praktikován. Udává se, že začal v průběhu přibližně padesáti let mezi koncem dynastie Tang a začátkem Song. Jedním z vládců této doby byl Li Yu a traduje se, že jeho oblíbená manželka Yaoniang si během tance ovazovala nohy jako znak nového měsíce. Móda se mezi ženami na dvoře rozmohla, ale v následující dynastii Song bylo ovázání až takové, že znemožňovalo tanec. Během dynastie Ming zvyk vzkvátal a rozšířil se i mezi ženy mimo dvůr, až se stal běžným v téměř celé Číně. „zlaté lilie“, „zlatý lotos“ a podobně byly obvyklé eufemismy popisující ovázané nohy a tato velmi bolestivá móda se udržela až do počátku 20. století.

Na zakrytí oteklých kotníků způsobené stažením nohou se nosily punčochy z hedvábí s vyšíváním lemy přetaženými přes boty. Zavazovaly se šňůrkami kolem lýtka a spodní kalhoty byly zastrčené dovnitř. Ovázání nohou se vyměňovalo po koupeli, ale boty a punčochy byly tradičně poslední částí oděvu, která se svlékala v loži při milování, protože malé nožky a jejich „vůně“ byla považována za silné afrodisiakum.

Pár bot na vysokém podpatku patřícím císařovně Xiaojing byl nalezen v hrobce Wanli. Vršek je saténový a vyšíváný symboly dlouhověkosti, borovic a bambusu, a podpadky jsou vyrobeny z vrstev papíru protažených čistým saténem. Některé vysoké podpadky byly vyrobeny z kastrového dřeva. Nosily se také boty se zvednutou špičkou a plochou podrážkou vyrobenou z vrstev prošité bavlny a na povrchu vyšíváné. (obr. 30)

30

Poděkování

Děkuji knihovně University of Illinois, Champaign, Urbana, USA za zapůjčení literatury.

Přeloženo a obrázky převzaty z knihy: Chinese Clothing, An Illustrated Guide, Garrett, V., Hong Kong, 1994

Obrázky

- 1 Zhu Yuanzhang (1328-98), první císař dynastie Ming, v oděvu pro obětní obřady
- 2 Stránky z Da ming hui dian zobrazující koženou zbroj
- 3 *Pi bian*, pokrývka hlavy z spleteného ratanu potaženého tylem, a jehlice, součást kožené zbroje
- 4 Čapka z černého tylu s 12 vrcholky, zdobená zlatou nití a nefritovými perličkami a jehlicí, součást formálního oděvu, hrob císaře Wanli, Dingling
- 5 Císař Yogle v běžném šatu, róba se 4 dračími medailony
- 6 Tylová čepice černě lakovaná se dvěma křídýlky, k běžnému šatu
- 7 Přílbice ze zlaté mřížky s draky pronásledujícími hořící perlu, nošena císařem Wanli, z hrobky Dinglin, poblíž Pekingu
- 8 Dračí medailon, pravděpodobně umístěný na rameni róby, s profilem draka. Šupiny vytvořené zlatou nití a podložením, aby se dosáhlo prostorového vjemu. Neobvyklá práce jehlou na hřbetu, nohou a chodidlech. Pozadí z hedvábného damašku, průměr 33,5 cm
- 9 císař Taichang (1620), v róbě s 8 dračími medailony a 4 na vnitřním oděvu, doplněno 12 symboly. Symbol *fu* je na výstřihu spodního šatu
- 10 Li Zhen, též známý jako vévoda Cao, první typ oděvu s draky s 5 drápy, ranná dynastie Ming
- 11 obvyklý typ dračí róby s vodorovnými pruhy draků, z historie rodiny Li
- 12 Šlechtická reprezentativní róba, pravděpodobně s *qilinem*. Historie rodiny Wu
- 13 Shen Du (1357-1434), kancléř a odborník na kaligrafii na Hanlinské Akademii, červené *pao* se znakem jestřába.
- 14 Učenec ve světlém oděvu s černými okraji
- 15 Rodinný výjev, syn šlechtice dostává čapku v průběhu ceremoniálu oslavující jeho dospělost
- 16 Císařský znak - drak s pěti drápy, čelní pohled, satén, výšivka na hedvábí, 36x35 cm, Wanliho období
- 17 Jiang Shunfu (1453-1504), ministr císaře Hongzhi, oděv první třídy s párem jeřábů
- 18 Přední znak hosnostářů nebo eunuchů nošený ku příležitosti císařových narozenin. Vyšíváné zlatou nití, znak *shou*, květ švestky a *wan* symbol, období Wanli
- 19 kresba vyšívajících a žehlících žen, 1494-1552
- 20 císařovna Tu (+ 1554), koruna fénixe a róba zdobená páry bažantů
- 21 koruna fénixe s 6 draky a 3 fénixi, z peří ledňáčka, glazury a drahých kamenů, z hrobu císaře Wanliho
- 22 koruna fénixe, *xia pei* s spodní dračí róbou
- 23 blůza a sukně nošená šlechtičkami
- 24 žena prince v róbě s čtyřprstými draky a *xia pei* s fénixy.
- 25 dámy v *bei zi* s dlouhými rukávy
- 26 konkubína císaře Zhengtong, *bei zi* a sukně, diadém
- 27 pár v ložnici, žena ve svrchníku bez rukávů nebo *bei zi* přes blůzu s širokými rukávy
- 28 ženské spodní prádlo, živůtky, volné kalhoty zastrčené do punčoch. *Lieb-nu-chuan*
- 29 znak k oslavám dračích lodí nošený pravděpodobně ženami. Wanliho období
- 30 botičky s vyšíváním svrškem a přišíitou podrážkou

Příloha

A

B

Dračí róba z modrého brokátu se sedmi zlatými mang, 150 cm délka, 190 cm šířka, cca 17. stol
B Portrét Wang Ao (1450-1524), vysoce postaveného hodnostáře v dračí róbě s čtyřmi drápy

C

D

C Ošetřovatel v modré dračí róbě, vedoucí koně císaře Jiajing

D Zadní pohled na neformální dračí róbu (čtyři drápy) v užším tibetském stylu. Zapínání ve středu, stojáček a manžety, 250 stehů na cm², indigově modrá, zelená, žlutá a bílá na hedvábí, 121 cm šířka, 1450

E

F

E Eunuši a dvořané císaře Jiajing

F neformální oděv *bei zi*, s *ying long* – okřídlenými draky. Výšivka na červeném hedvábí. Oděv byl přešit ve stylu Tibetské chuby s klíny pod ramenem

G

H

G Znak hodnosti zobrazující *dou niu*, barevné hedvábí na zlatém pozadí. Patřil dvořanům 3. třídy, 33 x37cm, 16. stol

H Znak *qilina*, vyšívání, císařský šlechtic, 40 cm, 15.

CH

I

stol

CH Znak cenzora, xie zhai na tmavě modrém hedvábí, 40x38 cm, 15. stol

I znak vojenské 3.třídy, tygr, vyšíváno zlatem na modrém hedvábném damašku, 38 cm, 17. stol

J

K

L

J Znak nošený při slavnosti Luceren patřící členům císařské rodiny, vyšívání na hedvábí, průměr 36 cm, Wanliho období

K dvorská vesta bez rukávů císařovny Dowager Li, matky Wanliho, r. 1595, 140 cm délka

L blůza s širokými rukávy vyšívány draky, nalezeno v hrobce císařovny Xiaojing, ženy Wanliho, dolní oděv po rekonstrukci

M

N

M Znak princezny, hedvábí, 31x32 cm, období Wanli

N Portrét madam Zhu v červeném *pao*, civilní znak 8. třídy.